

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

ZALECENIA

RADA

ZALECENIE RADY

z dnia 22 maja 2018 r.

w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania

(2018/C 195/01)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 165 i 166,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Unia opiera się na wspólnych wartościach i ogólnych zasadach – zapisanych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej – którymi są poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność oraz poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. W myśl art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej Unia umacnia i propaguje swoje wartości.
- (2) Kierując się tymi wartościami, Unia z powodzeniem zintegrowała państwa, społeczności i ludzi wokół wyjątkowego projektu politycznego, zapewniając Europie tym samym najdłuższy okres pokoju, który z kolei sprzyja stabilności społecznej i dobrobytowi ekonomicznemu. Przyjęcie przez państwa członkowskie wartości określonych w Traktacie stanowi wspólną podstawę, która wyróżnia europejski styl życia i europejską tożsamość i zapewnia Unii własne miejsce na arenie światowej.
- (3) Unia i jej państwa członkowskie mierzą się z różnymi wyzwaniami, w tym z populizmem, ksenofobią, stwarzającym podziały nacjonalizmem, dyskryminacją, rozpowszechnianiem nieprawdziwych informacji i dezinformacją, a także radykalizacją postaw prowadzącą do brutalnego ekstremizmu. Zjawiska te mogą stanowić poważne zagrożenie dla fundamentów naszych demokracji, podważać zaufanie do praworządności i instytucji demokratycznych oraz osłabiać wspólne poczucie przynależności wewnątrz społeczeństw europejskich i wśród nich.
- (4) Brak wiedzy o początkach Unii, przyczynach jej utworzenia i jej podstawowych funkcjach sprzyja dezinformacji i uniemożliwia formowanie świadomych opinii o jej działaniach. Wiedza o różnorodności Unii i jej państw członkowskich sprzyja wzajemnemu szacunkowi, zrozumieniu i współpracy w państwach członkowskich i między nimi.
- (5) Kluczową rolę w promowaniu wspólnych wartości odgrywa edukacja – wszelkiego rodzaju, na wszystkich poziomach i od wczesnego wieku. Pomaga zapewniać włączenie społeczne, gdyż gwarantuje każdemu dziecku sprawiedliwe i równe szanse na odniesienie sukcesu. Daje możliwość stania się aktywnym obywatelem o świadomości krytycznej i pozwala lepiej rozumieć tożsamość europejską.
- (6) Na spotkaniu w ramach agendy przywódców w listopadzie 2017 r. w Göteborgu przywódcy europejscy debatowali nad znaczeniem edukacji i kultury dla przyszłości Europy. Wnosząc wkład w tę debatę, Komisja przedstawiła swoją wizję europejskiego obszaru edukacji i zaproponowała szereg inicjatyw w komunikacie pt. „Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze”⁽¹⁾, w którym stwierdza, że „wzmocnienie tożsamości europejskiej wciąż pozostaje niezwykle ważne, a edukacja i kultura stanowią najlepszą drogę do tego celu”.

⁽¹⁾ COM(2017) 673 final.

- (7) Po spotkaniu przywódców w Göteborgu Rada Europejska w konkluzjach z dnia 14 grudnia 2017 r. zaznaczyła, że edukacja i kultura są kluczem do budowania włączających, spójnych społeczeństw i do utrzymania naszej konkurencyjności ⁽¹⁾.
- (8) Jeden z celów strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) ⁽²⁾ – mianowicie promowanie sprawiedliwości, spójności społecznej i aktywności obywatelskiej – został przyjęty przy założeniu, że edukacja powinna upowszechniać kompetencje międzykulturowe, wartości demokratyczne oraz szacunek dla praw podstawowych, zapobiegać wszelkim formom dyskryminacji i rasizmu i je zwalczać oraz wyposażać dzieci, młodzież i dorosłych w umiejętność pozytywnego komunikowania się z rówieśnikami z różnych środowisk.
- (9) Deklaracja paryska, przyjęta w dniu 17 marca 2015 r. przez europejskich ministrów edukacji, przedstawia zobowiązanie państw członkowskich do promowania wspólnych wartości, wzmacniania krytycznego myślenia i umiejętności korzystania z mediów, edukacji włączającej i dialogu międzykulturowego. Odpowiedzi uzyskane w ramach konsultacji publicznych ⁽³⁾ przeprowadzonych w całej UE jasno pokazują, że należy promować edukację włączającą. Jedynie 16 % respondentów uważa, że edukacja już obecnie realizuje ten cel; 95 % sądzi, że edukacja powinna pomagać młodym ludziom zrozumieć znaczenie wspólnych wartości, a Unia powinna wspierać państwa członkowskie w realizacji tego zadania (98 %).
- (10) Przeprowadzone w 2017 r. badanie Eurydice dotyczące edukacji obywatelskiej w szkołach w Europie wskazuje, że edukacja obywatelska znajduje się obecnie w centrum uwagi w szeregu państw europejskich. Jednak niemal połowa krajów nadal nie prowadzi polityki włączania edukacji obywatelskiej do kształcenia nauczycieli. Należy więc wspierać nauczycieli i wzmacniać ich pozycję poprzez działania na rzecz tworzenia kultury i środowiska otwartego uczenia się oraz na rzecz radzenia sobie z różnorodnymi grupami uczących się, aby mogli nauczać kompetencji obywatelskich, przekazywać wspólne dziedzictwo Europy, promować wspólne wartości i być wzorem do naśladowania dla uczących się.
- (11) W wielu państwach członkowskich trudnym problemem pozostaje radykalizacja postaw prowadząca do brutalnego ekstremizmu. Promowanie wspólnych wartości jako nośnika spójności i integracji społecznej, w tym za pomocą polityk edukacyjnych, stanowi integralną część rozwiązania. W celu wsparcia państw członkowskich w ich wysiłkach Komisja Europejska w lipcu 2017 r. powołała Grupę Ekspertką na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw ⁽⁴⁾, aby określić środki wsparcia, w tym w dziedzinie edukacji.
- (12) Wyniki najnowszego badania PISA oraz Monitor Kształcenia i Szkolenia z 2017 r. wskazują na związek między nierównościami edukacyjnymi a uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi uczniów. Dane PISA pokazują trzykrotnie wyższe prawdopodobieństwo uzyskania przez uczniów pochodzących z uboższych rodzin słabszego wyniku od wyniku ich zamożniejszych rówieśników oraz ponaddwukrotnie wyższe prawdopodobieństwo słabszego wyniku u uczniów pochodzących ze środowisk migracyjnych niż u pozostałych. Kluczowe znaczenie dla zapobiegania marginalizacji młodych ludzi ma tworzenie włączających i sprawiedliwych systemów edukacji, sprzyjających spójności społecznej, zapewniających podstawy dla aktywności obywatelskiej i zwiększających szanse na zatrudnienie.
- (13) Międzynarodowe badanie edukacji obywatelskiej przeprowadzone w 2016 r. przez Międzynarodowe Towarzystwo Oceniania Osiągnięć Szkolnych wskazuje, że tożsamość krajowa i europejska mogą z powodzeniem współistnieć i nie są ze sobą sprzeczne. Badanie pokazuje też, że uczniowie o wyższym poziomie wiedzy obywatelskiej zwykle wykazują też bardziej tolerancyjną postawę.
- (14) Badania Eurobarometr wskazują na niezwykle niski poziom wiedzy o Unii. Według ankiety z 2014 r. 44 % osób uważa, że jedynie w ograniczonym stopniu rozumie sposób funkcjonowania Unii, a według badania z 2011 r. zwykła większość twierdzi, że nie jest dobrze poinformowana o Unii Europejskiej. To samo badanie ujawniło również, że jedna trzecia badanych nie wie, ile dokładnie państw członkowskich liczy Unia. Badanie Eurobarometru z 2017 r. pokazało, że zdaniem 89 % młodych Europejczyków krajowe rządy powinny wzmocnić szkolną edukację w zakresie praw i obowiązków, które mają jako obywatele Unii. Wyniki najnowszego badania Eurobarometr wskazują zaś, że zdaniem 35 % respondentów pożytecznym rozwiązaniem dla przyszłości Europy byłby porównywalne standardy edukacyjne.

⁽¹⁾ EUCO 19/1/17 REV 1.

⁽²⁾ Wspólne sprawozdanie Rady i Komisji z 2015 r. z wdrażania strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) – Nowe priorytety współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia (Dz.U. C 417 z 15.12.2015, s. 25).

⁽³⁾ SWD(2018) 13 final.

⁽⁴⁾ Decyzja Komisji z dnia 27 lipca 2017 r. ustanawiająca Grupę Ekspertką Komisji na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw (Dz.U. C 252 z 3.8.2017, s. 3).

- (15) W związku z tym istotne jest, by państwa członkowskie zwiększyły wysiłki na rzecz dalszej realizacji wszystkich celów deklaracji paryskiej z 2015 r. Szczególnie ważne jest dalsze promowanie wspólnych wartości jako nośników spójności i włączenia, sprzyjanie wdrażaniu partycypacyjnych środowisk uczenia się na wszystkich poziomach edukacji, doskonalenie szkoleń dla nauczycieli w zakresie obywatelstwa i różnorodności oraz doskonalenie umiejętności korzystania z mediów i krytycznego myślenia u wszystkich uczących się.
- (16) Aby zwiększyć spójność społeczeństw, niezbędne jest zapewnienie faktycznie równego dostępu do edukacji włączającej dobrej jakości wszystkim uczącym się, w tym osobom pochodzącym ze środowisk migracyjnych, znajdującym się w trudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, osobom o specjalnych potrzebach oraz osobom z niepełnosprawnościami – zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych. Dążąc do tego celu, państwa członkowskie mogą skorzystać z istniejących instrumentów unijnych, w szczególności programu Erasmus+, europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, programów „Kreatywna Europa” i „Europa dla obywateli”, programu „Prawa, równość i obywatelstwo”, Europejskiego Korpusu Solidarności, programu „Horyzont 2020”, a także wytycznych i wiedzy specjalistycznej Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej.
- (17) Program Erasmus+ jest dowodem, że mobilność i kontakty transgraniczne to skuteczny sposób doświadczania tożsamości europejskiej. Niezwykle ważne jest, by uczący się wszystkich kategorii w całej Europie w równym stopniu korzystali z możliwości, które daje ten program, w szczególności z wymian szkolnych między państwami członkowskimi. Doskonałym narzędziem umożliwiającym bezpośrednie kontakty między uczniami jest mobilność wirtualna, zwłaszcza za pośrednictwem sieci eTwinning, z której w kolejnych latach należy szerzej korzystać, w połączeniu z mobilnością fizyczną.
- (18) Wprowadzenie europejskiego wymiaru nauczania powinno służyć ułatwieniu uczącym się doświadczania tożsamości europejskiej w całej jej różnorodności oraz wzmocnieniu pozytywnego i włączającego europejskiego poczucia przynależności, będącego uzupełnieniem ich tożsamości i tradycji lokalnych, regionalnych i krajowych. Jest to również ważne, by promować lepsze rozumienie Unii oraz rozumienie jej państw członkowskich.
- (19) Niniejsze zalecenie jest w pełni zgodne z zasadami pomocniczości i proporcjonalności. Treść niniejszego zalecenia pozostaje bez uszczerbku dla istniejących inicjatyw krajowych w przedmiotowych dziedzinach, szczególnie w zakresie krajowej edukacji obywatelskiej,

PRZYJMUJE NINIEJSZE ZALECENIE

Państwa członkowskie powinny:

Promowanie wspólnych wartości

1. zintensyfikować krzewienie wspólnych wartości, ustanowionych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, poczynawszy od najmłodszych lat, na wszystkich poziomach i we wszystkich rodzajach kształcenia i szkolenia w perspektywie uczenia się przez całe życie celem wzmocnienia spójności społecznej oraz pozytywnego i włączającego wspólnego poczucia przynależności na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym;
2. kontynuować wdrażanie zobowiązań przyjętych w deklaracji paryskiej, w szczególności poprzez:
 - a) promowanie edukacji obywatelskiej i etyki oraz atmosfery otwartości w klasach, aby sprzyjać postawom tolerancyjnym i demokratycznym oraz kompetencjom społecznym, obywatelskim i międzykulturowym;
 - b) wzmocnianie krytycznego myślenia i doskonalenie umiejętności korzystania z mediów, szczególnie z internetu i mediów społecznościowych, aby zwiększyć świadomość zagrożeń związanych z wiarygodnością źródeł informacji oraz pomóc dokonywać właściwych osądów;
 - c) korzystanie z obecnych lub w razie potrzeby stworzenie w szkołach nowych struktur promujących aktywne zaangażowanie nauczycieli, rodziców, uczniów i szerszej społeczności; oraz
 - d) wspieranie możliwości demokratycznego uczestnictwa młodych ludzi oraz aktywnego, świadomego krytycznego i odpowiedzialnego angażowania się w życie społeczności;
3. skutecznie korzystać z istniejących narzędzi służących promowaniu edukacji obywatelskiej, takich jak ramy kompetencji Rady Europy na rzecz kultury demokratycznej.

Zapewnienie edukacji włączającej

4. promować edukację włączającą dla wszystkich uczących się, w szczególności poprzez:
 - a) włączanie wszystkich uczących się w dobrej jakości edukację od wczesnego dzieciństwa i przez całe życie;

- b) zapewnienie wszystkim uczącym się, w tym osobom znajdującym się w trudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, pochodzącym ze środowisk migracyjnych, osobom o specjalnych potrzebach i uczniom najbardziej utalentowanym niezbędnego wsparcia zgodnie z ich konkretnymi potrzebami;
 - c) ułatwianie przechodzenia między różnymi ścieżkami i poziomami edukacji oraz umożliwianie świadczenia odpowiedniego doradztwa edukacyjnego i poradnictwa zawodowego;
5. skutecznie wykorzystywać Europejską Agencję ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, na zasadzie dobrowolnej, aby wdrażać do swoich systemów edukacji i monitorować sprawdzone podejścia włączające;

Promowanie europejskiego wymiaru nauczania

6. promować europejski wymiar nauczania poprzez sprzyjanie:
- a) rozumieniu europejskiego kontekstu, wspólnego dziedzictwa i wspólnych wartości oraz świadomości jedności i różnorodności – społecznej, kulturalnej i historycznej – Unii i państw członkowskich Unii;
 - b) rozumieniu początków, wartości i funkcjonowania Unii;
 - c) uczestnictwu uczniów i nauczycieli w sieci eTwinning, mobilności transgranicznej i w projektach transnarodowych, szczególnie dla szkół;
 - d) oddolnym projektom służącym poprawie wiedzy o Unii Europejskiej i lepszemu jej zrozumieniu w kontekście edukacyjnym, szczególnie poprzez bezpośrednie kontakty z młodzieżą, np. coroczne obchody, na zasadzie dobrowolnej, Dnia Unii Europejskiej w kontekście edukacyjnym.

Wspieranie kadry edukacyjnej i nauczanie

7. umożliwić kadrze edukacyjnej promowanie wspólnych wartości i zapewnianie edukacji włączającej poprzez:
- a) środki służące wzmocnieniu pozycji kadry edukacyjnej, pomagające im w przekazywaniu wspólnych wartości i w promowaniu aktywności obywatelskiej przy jednoczesnym przekazywaniu poczucia przynależności i reagowaniu na zróżnicowane potrzeby uczących się; oraz
 - b) promowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego, wymian, działań w zakresie partnerskiego uczenia się i partnerskiego doradztwa, a także poradnictwa i mentoringu dla kadry edukacyjnej;

Środki wykonawcze

8. dokonać przeglądu, a w razie potrzeby doskonalić istniejące strategie i praktyki w dziedzinie kształcenia, szkolenia oraz uczenia się pozaformalnego w celu podjęcia działań zgodnie z niniejszymi zaleceniami;
9. zidentyfikować potrzeby i zwiększyć zaangażowanie społeczne – z użyciem istniejących danych lub w razie potrzeby poprzez zebranie nowych – aby usprawnić tworzenie polityki opartej na dowodach w zakresie społecznego i obywatelskiego wymiaru kształcenia i szkolenia;
10. nadal współdziałać w kontekście strategicznych ram unijnej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia, młodzieży, sportu i kultury, poprzez partnerskie uczenie się, doradztwo i wymianę sprawdzonych rozwiązań, aby promować wspólne wartości;
11. efektywnie korzystać z unijnych instrumentów finansowych, w szczególności programu Erasmus+, europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, programów „Kreatywna Europa”, „Europa dla obywateli”, „Prawa, równość i obywatelstwo” i „Horyzont 2020”, celem wdrażania niniejszych zaleceń.

Z ZADOWOLENIEM PRZYJMUJE ZAMIAR KOMISJI, BY:

12. wspierać państwa członkowskie we wdrażaniu przepisów niniejszego zalecenia za pomocą dostępnych narzędzi i instrumentów finansowania, takich jak program Erasmus+, szczególnie poprzez mobilność edukacyjną na wszystkich poziomach edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem szkół, projektów transnarodowych, sieci eTwinning oraz działań „Jean Monnet”;
13. wspierać reformy polityki krajowej i regionalnej oraz usprawnianie praktyk za pomocą strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) oraz ram, które je zastępują;

14. w razie potrzeby opracować i dokonywać regularnego przeglądu praktycznych instrumentów odniesienia i wytycznych dla decydentów i praktyków oraz wspierać badania i zaangażowanie interesariuszy w celu zaspokojenia zapotrzebowania na wiedzę;
15. ocenić i zewaluować działania podejmowane w odpowiedzi na niniejsze zalecenie, w szczególności za pomocą ram ET 2020, w tym Monitora Kształcenia i Szkolenia.

Sporządzono w Brukseli dnia 22 maja 2018 r.

W imieniu Rady

K. VALCHEV

Przewodniczący
